

Δ. Ο Σωκράτης (470/469 – 399 π.Χ.)
Ο γλύπτης της ανθρώπινης σκέψης.

Το Μεγάλο Παράδοξο

Ένας άνθρωπος γεμάτος αντιφάσεις που άλλαξε τον άξονα της ανθρώπινης ιστορίας.

The Surface

Η Εικόνα

- **Εξωτερική εμφάνιση:** Έμοιαζε με τον Σιληνό (αρχηγό των Σατύρων).
- **Συγγραφικό έργο:** Δεν έγραψε απολύτως τίποτα.
- **Δήλωση γνώσης:** «Ἐν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα» (Ένα ξέρω, ότι δεν ξέρω τίποτα).

The Reality

Η Πραγματικότητα

- **Η ουσία:** Τα λόγια του ήταν «θεϊκά», τα μόνα που είχαν νόημα (Αλκιβιάδης, Συμπόσιο).
- **Η κληρονομιά:** Όλη η δυτική φιλοσοφία βασίστηκε σε αυτόν.
- **Ο χρησμός (Απόλλων, Δελφοί):** «Ἀπάντων σοφώτατος» (Ο πιο σοφός από όλους).

Το Ολόγραμμα του Σωκράτη

Εφόσον δεν άφησε γραπτά, η εικόνα του συντίθεται μέσα από το πρίσμα των συγχρόνων του.

Η Καρικατούρα: Αριστοφάνης

Στην κωμωδία «Νεφέλαι» (423 π.Χ.) παρουσιάζει τον Σωκράτη να μελετά τα φυσικά φαινόμενα. Λανθασμένη αλλά καταστροφική εικόνα, καθώς τον ταύτισε άδιστα με τους Σοφιστές.

Ο Μαθητής: Πλάτων

Η κύρια πηγή. Ο Σωκράτης πρωταγωνιστεί σε όλους τους διαλόγους (εκτός των Νόμων). Έργα-κλειδιά: Απολογία, Κρίτων, Φαίδων, Ευθύφρων. Καταγράφει το φιλοσοφικό βάθος.

Ο Πραγματιστής: Ξενοφών

Προσφέρει ιστορικές ειδήσεις και μια πιο πρακτική υπεράσπιση (Απομνημονεύματα, Συμπόσιον, Οικονομικός, Απολογία). Απουσίαζε όμως από τη δίκη.

Τα Βιώματα ως Φιλοσοφικά Εργαλεία

Γεννημένος το 470/469 π.Χ. στον δήμο Αλωπεκής, η καταγωγή του διαμόρφωσε την ίδια τη μέθοδό του.

Ο Λιθοξόος (Σωφρονίσκος)

Ο πατέρας του ήταν λιθοξόος και ανδριαντοποιός.
Η Επιρροή: Όπως ο γλύπτης αφαιρεί το περιττό υλικό για να αποκαλύψει τη μορφή, ο Σωκράτης χρησιμοποιούσε την ειρωνεία και τη διαλεκτική για να αφαιρέσει τις ψευδείς πεποιθήσεις. (Λέγεται πως είχε λαξεύσει τις Χάριτες στην Ακρόπολη).

Η Μαία (Φαιναρέτη)

Η μητέρα του ήταν μαία.
Η Επιρροή: Ο Σωκράτης δεν «δίδασκε» (δεν εμφύτευε γνώση). Όπως η μαία βοηθά στη γέννα, η δική του «Μαιευτική» μέθοδος βοηθούσε τους ανθρώπους να «γεννήσουν» την αλήθεια που έκρυβαν ήδη μέσα τους.

Το Ακλόνητο Κέντρο

Ένας πολίτης που ορίστηκε από αυτά που αρνήθηκε να πράξει.

Η Δημοκρατική
Αυθαιρεσία:
Ναυμαχία
Αργινουσών (406 π.Χ.)

Ως επιστάτης, αντιστάθηκε
μόνος του στο εξοργισμένο
πλήθος. Αρνήθηκε να επιτρέψει
την παράνομη θανατική
καταδίκη των στρατηγών
που δεν περισυνέλεξαν τους
ναυαγούς λόγω
θαλασσοταραχής.

Οργισμένος
Όχλος

Τυραννία

Η Ολιγαρχική Βία:
Οι Τριάκοντα
Τύραννοι
(404 π.Χ.)

Αρνήθηκε κατηγορηματικά
να εκτελέσει τη διαταγή των
των Τριάκοντα για τη
σύλληψη του Λέοντα του
Σαλαμίνιου,
αψηφώντας τον θάνατο για
να μη γίνει συνένοχος στα
εγκλήματά τους.

Θεμέλιο: Η πολιτική του στάση βασίστηκε στη στρατιωτική του ανδρεία ως
οπλίτης στις μάχες της Ποτίδαιας, του Δήλιου και της Αμφίπολης.

Κατεβάζοντας τη Φιλοσοφία από τα Άστρα στη Γη

Η αντίδραση στον χρησμό του μαντείου των Δελφών άλλαξε την πορεία της σκέψης.

Φυσική Φιλοσοφία
Αναξαγόρας

Ηθική Φιλοσοφία
Κοινωνία

Ο Χαιρεφών ρώτησε τον Απόλλωνα ποιος είναι ο σοφότερος. Η απάντηση ήταν: «Ο Σωκράτης». Για να ελέγξει τον χρησμό, ο Σωκράτης άρχισε να εξετάζει τους θεωρούμενους σοφούς της Αθήνας. Ανακάλυψε ότι δεν ήξεραν τίποτα απολύτως, αλλά νόμιζαν πως γνώριζαν.

Αυτή η αναζήτηση άλλαξε ριζικά το αντικείμενο της φιλοσοφίας:

«ἐπὶ Σωκράτους δὲ [...], τὸ ζητεῖν τὰ περὶ φύσεως ἔληξε, περὶ δὲ τὴν χρήσιμον ἀρετὴν καὶ πολιτικὴν ἀπέκλιναν οἱ φιλοσοφοῦντες»

— Αριστοτέλης, *Περὶ ζώων μορίων*

Η Μάχη για την Ψυχή της Αθήνας

Η κρίσιμη διαφορά μεταξύ του Σωκράτη και του κινήματος των Σοφιστών.

Οι Σοφιστές

Στόχος της
Αμφισβήτησης

Αρνητική αμφισβήτηση. Η αλήθεια δεν υπάρχει ή δεν έχει σημασία.

Αντίληψη περί
Ηθικής

Χρησιμοθηρία και Σχετικισμός. Οι ηθικές αξίες εξαρτώνται από τον άνθρωπο και τις συνθήκες.

Μέθοδος
Διδασκαλίας

Επί πληρωμή μετάδοση γνώσεων και ρητορικής τεχνικής για κοινωνική άνοδο.

Ο Σωκράτης

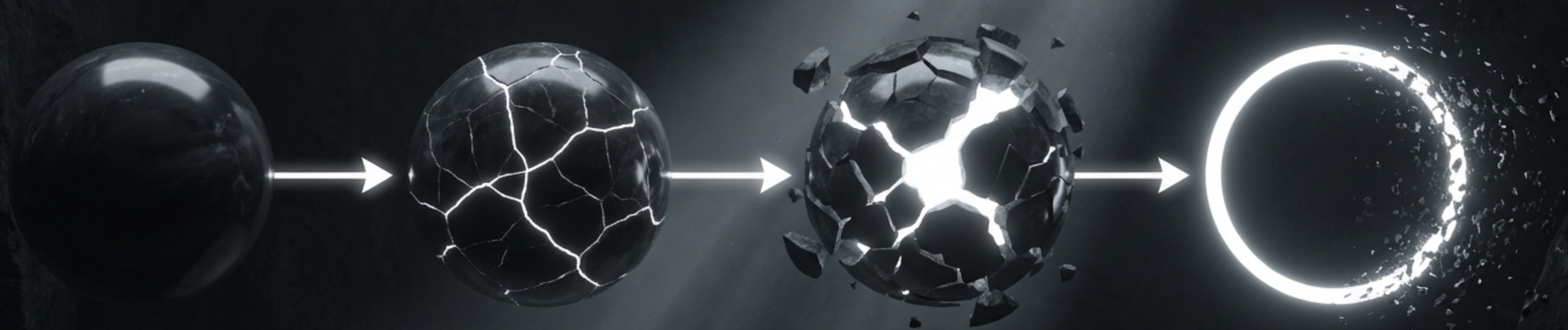
Θετική αμφισβήτηση.
Καταστρέφει το ψέμα για να αναζητήσει την αναλλοίωτη, πρώτη αλήθεια των πραγμάτων.

Ηθικός Απόλυτος. Αναζητά ένα σταθερό έδαφος όπου η αρετή και η σοφία δεν εξαρτώνται από κοινωνικές συνθήκες.

Δωρεάν έρευνα μέσω διαλόγου, θεωρώντας τη λογική σκέψη τον μοναδικό οδηγό.

Το Οπλοστάσιο Μέρος Ι: Ειρωνεία και Διαλεκτική

Η σταδιακή, βήμα προς βήμα αναίρεση των παραδεδεγμένων αληθειών

Βήμα 1: Η Ψευδής Βεβαιότητα

Ο συνομιλητής εκθέτει μια άποψη για μια ηθική έννοια, θεωρώντας την απόλυτα θεμελιωμένη

Βήμα 2: Η Σωκρατική Ειρωνεία

Ο Σωκράτης δεν αποφαίνεται. Προσποιείται άγνοια (ειρωνεία) και θέτει ερωτήσεις που αρχικά φαντάζουν απλοϊκές.

Βήμα 3: Η Διαλεκτική Διαδικασία

Μέσα από διαδοχικές ερωτήσεις, εξαναγκάζει τον αντίπαλο να φτάσει στην ακραία συνέπεια των θέσεων που υποστήριξε.

Βήμα 4: Η Κατάρρευση

Αποδεικνύεται η σαθρότητα των επιχειρημάτων. Το έδαφος έχει καθαριστεί για να ξεκινήσει η αναζήτηση της αλήθειας.

Το Οπλοστάσιο Μέρος II: Η Μαιευτική

Η φιλοσοφική πεποίθηση ότι ο άνθρωπος κατέχει ήδη την αλήθεια μέσα του.

Η Αλήθεια ως Ανάμνηση

Ο Σωκράτης πίστευε ότι ο άνθρωπος γνωρίζει ήδη την αλήθεια, την «Ιδέα». Η φιλοσοφική σκέψη είναι απλώς η διαδικασία της υπενθύμισης, φέρνοντας στην επιφάνεια αυτό που ήδη υπάρχει λανθάνον στην ψυχή.

Ο Φιλόσοφος ως Μαία

Ο ίδιος δεν «γέννησε» ποτέ καμία φιλοσοφική θεωρία. Λειτουργούσε αποκλειστικά ως μαία, συμπαραστεκόμενος με ερωτήσεις στη διανοητική προσπάθεια του συνομιλητή του να φέρει στο φως την αλήθεια που έκρυβε μέσα του.

Ο Στόχος: Η Επαγωγική Μέθοδος

Η αναζήτηση της ουσίας πέρα από τα κοινωνικά φαινόμενα.

Εμπειρικά Παραδείγματα /
Αισθήσεις

Επακτικοί Λόγοι
(Σωκρατικός Διάλογος)

Καθολικός Ορισμός /
Λογική

Κατά τον Αριστοτέλη, ο Σωκράτης αναζήτησε την απόλυτη ουσία των ηθικών εννοιών μέσω των επακτικών λόγων.

1. **Η Αφετηρία.** Ξεκινά από απλά, μεμονωμένα παραδείγματα παρμένα από την καθημερινή ζωή και την εμπειρία.
2. **Η Διαδικασία.** Μέσω του διαλόγου, οδηγεί σταδιακά τη σκέψη του συνομιλητή πέρα από την περιορισμένη, ατομική εμπειρία.
3. **Το Αποτέλεσμα** (Το ορίζεσθαι καθόλου). Καταλήγει στην εξαγωγή ενός «Καθολικού Ορισμού» — μιας απόλυτης, αναλλοίωτης γνώσης για το τι είναι δίκαιο, ομορφιά, σωφροσύνη, και θάρρος.

Το Κατηγορητήριο: Πρόσχημα και Πραγματικότητα

Το 399 π.Χ., ο Μέλητος, ο Άνυτος και ο Λύκων μηνύουν τον Σωκράτη.

Η Μήνυση

Το Επίσημο Πρόσχημα (Η Ασέβεια)

- **Η Κατηγορία:** Δεν νομίζει τους θεούς της πόλης, εισάγει «καινά δαιμόνια» και διαφθείρει τους νέους.
- **Το Παράδοξο:** Η αρχαία θρησκεία δεν είχε ιερό βιβλίο ή δόγμα. Διώξεις για αθεΐα ήταν σχεδόν αδύνατες για κάποιον που, όπως ο Σωκράτης, συμμετείχε τακτικά στις δημόσιες λατρείες.

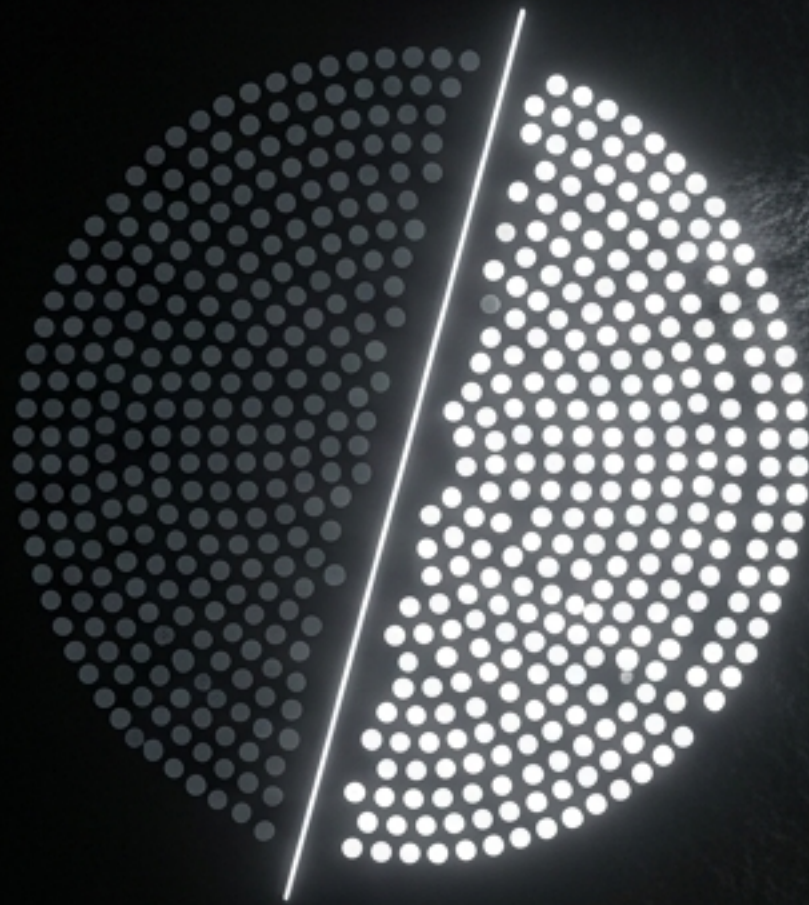
Η Πολιτική Πραγματικότητα

- **Διαφθορά ή Γοητεία;** Οι νέοι ενθουσιάζονταν βλέποντάς τον να ξεσκεπάζει την άγνοια των ισχυρών της Αγοράς. Αυτό θεωρήθηκε πολιτική απειλή.
- **Ενοχή διά Συσχετισμού:** Φίλοι και μαθητές του έπαιξαν καταστροφικό ρόλο για την Αθήνα. Ο Αλκιβιάδης αυτομόλησε στους Σπαρτιάτες. Ο Κριτίας και ο Χαρμίδης ηγήθηκαν της αιμοσταγούς τυραννίας των Τριάκοντα.

Η Δίκη ενώπιον της Ηλιαίας (399 π.Χ.)

Όταν η αλήθεια δικάστηκε από τον εγωισμό.

Η 1η Ψηφοφορία (Ενοχή)

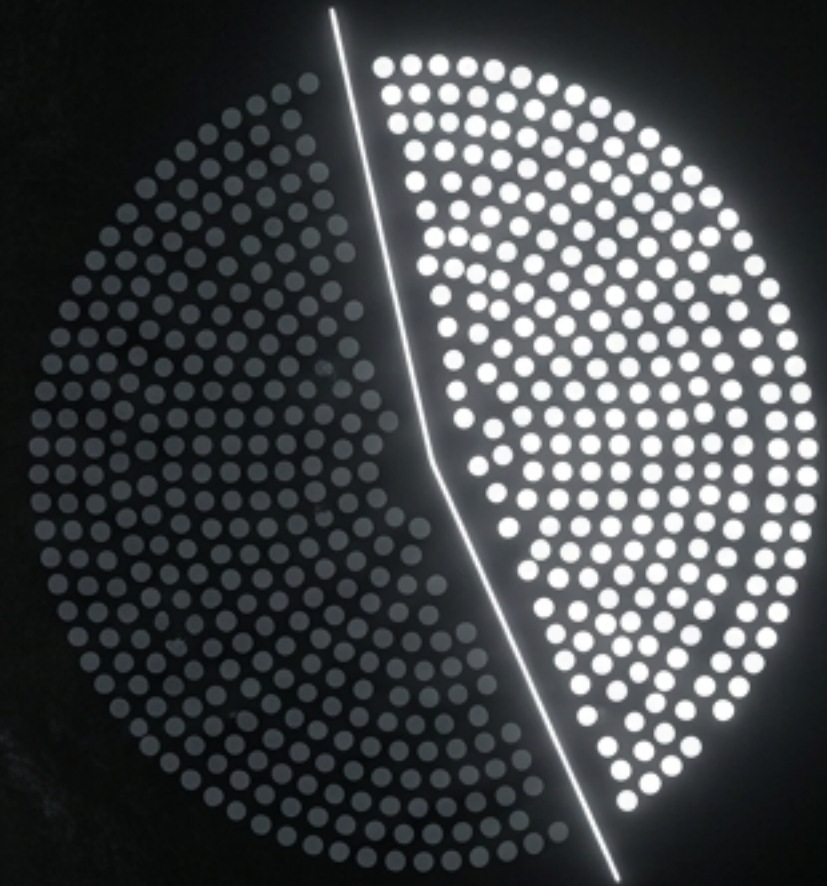
Ο Σωκράτης κρίνεται ένοχος με μέτρια πλειοψηφία (281 έναντι 220).

Η Πρόταση της Ποινής

Η Σωκρατική Ειρωνεία:

Αντί για εξορία, προτείνει να ανταμειφθεί με δωρεάν οίηση στο Πρυτανείο ως ευεργέτης της πόλης. Αργότερα προτείνει πρόστιμο 1 μνας (που οι φίλοι του ανεβάζουν στις 30).

Η 2η Ψηφοφορία (Θάνατος)

Αντιμέτωπο με την ασυμβίβαστη στάση του, το δικαστήριο εξοργίζεται και ψηφίζει την καταδίκη του σε θάνατο με μεγαλύτερη πλειοψηφία (300 έναντι 201).

Η Απόλυτη Σύνθεση: Ο Θάνατος ως το Τελευταίο Επιχείρημα

Η άρνηση της απόδρασης επιβεβαιώνει την ηθική του θεωρία.

Η Αναμονή

Η εκτέλεση αναβλήθηκε για περίπου ένα μήνα, περιμένοντας την Πάραλο (το ιερό πλοίο της θεωρίας) να επιστρέψει από τα Δήλια.

Ο Διάλογος «Κρίτων»

Οι φίλοι του παρακαλούν τον Σωκράτη να αποδράσει. Εκείνος αρνείται, εφαρμόζοντας την αυστηρή λογική του: Το γεγονός ότι αδικήθηκε από τους δικαστές δεν αποτελεί δικαιολογία για να διαπράξει ο ίδιος μια αδικία εναντίον των νόμων της πόλης. Το σχετικό (η άδικη ετυμηγορία) δεν μπορεί να αναιρέσει το απόλυτο (ο σεβασμός στον νόμο).

Οι Τελευταίες Ώρες (Φαίδων)

Η ηρεμία μπροστά στο τέλος.

Μέσα στο κελί του δεσμοτηρίου, κυκλωμένος από τους στενότερους φίλους και μαθητές του, ο Σωκράτης δεν θρηνεί.

Περνά τις τελευταίες ώρες της ζωής του συζητώντας με πάθος για την αθανασία της ψυχής.

Όταν έρχεται η ώρα, πίνει το κώνειο με απόλυτη ψυχραιμία.
Η ζωή του, η μέθοδός του, και ο θάνατός του αποτέλεσαν μια ενιαία, αδιάσπαστη λογική απόδειξη.

Η Κληρονομιά

Ο άνθρωπος πέθανε. Η μέθοδος κατέκτησε την ανθρωπότητα.

Ο άνθρωπος που υποστήριζε ότι η μόνη του γνώση ήταν η άγνοιά του, σημάδεψε οριστικά την πορεία της δυτικής φιλοσοφίας.

Άφησε πίσω του μια μόνιμη, αδιαμφισβήτητη παρακαταθήκη:

Η λογική σκέψη, και όχι οι απατηλές αισθήσεις ή τα εφήμερα κοινωνικά ρεύματα, είναι ο μοναδικός, ασφαλής οδηγός προς το καθολικό και το αιώνιο.